

14.6.2021

Liikenne- ja viestintävaliokunta
Eduskunta
LiV@eduskunta.fi

U 28/2021 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tekoälyn harmonisoiduksi sääntelyksi (Artificial Intelligence Act)

E 62/2021 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: Tiedonanto eurooppalaisesta lähestymistavasta tekoälyyn

Asiantuntijalausunto tekoälyn sääntelystä

Kiitän mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto koskien sekä Euroopan komission ehdotusta tekoälyn harmonisoiduksi sääntelyksi (U 28/2021) että komission tiedonantoa eurooppalaisesta lähestymistavasta tekoälyyn (E 62/2021). Tekoälyn ja muiden kehittyneiden digitaalisten järjestelmien käyttöön liittyy paljon mahdollisuuksia ja myös riskejä. Euroopan komission koordinoima yhteinen pohdinta ja EU:ta koskeva sääntelykehikko ovat tärkeitä, jotta voidaan varmistaa, että eurooppalaiset arvot tulevat näkyviksi teknologisessä kehityksessä.

1. *Tekoälyä ei pitäisi määritellä, ei ainakaan näin kapeasti*

Suurin konkreettinen ongelma EU:n komission lähestymistavassa on, että vaikka **sääntelyn tavoitteena on olla teknologianeutraali, näin ei ole**. Asetuksen englanninkielisessä versiossa (COM(2021) 206 final, Annex I, Artificial intelligence techniques and approaches referred to in Article 3, point 1) luetellaan ne tekoälymenetelmät, joita sääntely koskee; luettelo sisältää tunnetuimmat nykypäivänä käytössä olevat menetelmät. Digitaalisia järjestelmiä, joilla vaikutetaan kansalaisten elämään, voidaan kuitenkin rakentaa ilman luettelossa mainittuja tekoälymenetelmiä. **Sääntelyä on siis mahdollista kiertää, jos kykenee rakentamaan digitaalisen järjestelmän, joka ei täytä komission määritelmää tekoälystä.** Tämä vaihtoehtoinen järjestelmä saattaa sisältää niitä samoja riskejä, joita varten sääntelykehikko on alun perin luotu. Sääntelyn tarkkarajaisuus on sinänsä hyvä tavoite, mutta on ongelmallista, että sääntely koskee vain tietynlaisia menetelmiä. Jotta sääntely koskisi kaikkia digitaalisia järjestelmiä, myös tulevaisuudessa, sen sovellusalan pitäisi olla laajempi, esimerkiksi *”Regulation of AI systems or any other computer systems that can be used in high risk scenarios defined in the act”*. Tai sen sijaan, että luetellaan tietyt nykyiset tekoälymenetelmät, määritelmänä käytettäisiin vain *“AI system is here defined as a computer system that can be used in high risk scenarios defined in the act.”*

14.6.2021

2. Oikeasuhtaista ja mahdollistavaa sääntelyä

Sääntelyn vaikutusten arviointi on tarpeen. Komission ehdotuksessa tekoälyn sääntely on monialaista, mikä johtaa haasteisiin sektorikohtaisen sääntelyn ja tekoälyn monialaisen sääntelyn yhteensovittamisessa. Yleispätevää ohjeistusta ei yleensä ole mahdollista kehittää, vaan eri tilanteisiin liittyvät eettiset kysymykset olisi parasta ratkaista erikseen – nyt kuitenkin ehdotetaan yleispätevää sääntelyä.

Yritys voimakkaasti koordinoida ja säännellä tekoälyn käyttöä on kunnianhimoista eikä täysin ongelmaton. Kansainväliset verrokkimme, erityisesti USA ja Kiina, eivät välttämättä pysähdy luomaan sääntelykehikkoa, vaan antavat yrityksille vapaammat kädet kehittää tekoälyn pohjautuvia palveluja ja sovelluksia. **On vaarana, että sääntely jarruttaa eurooppalaisten yritysten menestymismahdollisuuksia ja estää jäsenmaiden kansalaisia nauttimasta parantuneista palveluista.** Eurooppalainen lähestymistapa on hengeltään enemmänkin riskejä kuin mahdollisuuksia korostava, ikään kuin sääntelykehikon olisi oltava valmis ja täydellinen ennen kuin yrityksille ja julkiselle valalle voidaan antaa lähtölaukaus. Kilpailijamme Euroopan ulkopuolella eivät tätä lähtölaukausta odota. Valtioneuvoston U-kirjelmä U 28/2021 korostaakin ansiokkaasti, että vaatimukset eivät saa asettaa liikaa markkinoille tulon esteitä tai hallinnollista taakkaa tekoälyjärjestelmien tuottajille, ei yrityksille eikä julkisen sektorin toimijoille. **Data, tieto ja osaaminen eivät tunnusta rajoja -- ne liikkuvat nopeasti sinne, missä kannustimet ovat vahvimmat, sääntely on mahdollistavaa, ja missä ollaan edelläkävijöitä alalla.** Näin syntyy kilpailukykyisiä ekosysteemejä.

Komission tavoitteena on, että oikeudellinen sääntelykehys olisi oikeasuhtainen ja tasapainoinen, ja että sääntely koskisi vain rajattua osaa tekoälyjärjestelmien käyttötapauksista, jättäen suurimman osan käytöstä sallituksi. Näihin toiveisiin on helppo yhtyä, ja on **erinomaista, että sääntely painottuu käyttötapauksiin**, luokitellen näitä korkean ja matalan riskin tapauksiin.

Käytännössä sääntely jää jäsenmaiden viranomaisten ratkaistavaksi, koska tekoälyjärjestelmät on tarkoitus hyväksyttäväksi ennen markkinoille pääsyä. **Toivon, että suomalaisilla viranomaisilla on rohkeutta tulkita ja implementoida** tulevaa sääntelykehikkoa joustavasti. Sitä on nimittäin mahdollista tulkita hyvinkin tiukasti, tiukemmin kuin mitä komissio on ehkä tarkoittanut. Riski korostuu, kun yhteensovitetään tekoälyn sääntely ja sektorikohtainen sääntely.

Otan esimerkin. Kokonaan kiellettyä olisi tekoälyn käyttäminen ”henkilön alitajuiseen manipulointiin tavalla, joka voi aiheuttaa henkilölle materiaalista, fyysistä tai psyykkistä haittaa”. – Mutta mitä muuta perinteinen mainonta on kuin alitajuista manipulointia? Toinen esimerkki. Korkean riskin tekoälyjärjestelmän koulutus-, validointi- ja testaustietoaineistojen on oltava asianmukaisia, edustavia, virheettömiä ja täydellisiä. – Tähän toki pitää pyrkiä, koska monet tekoälyn käytön

14.6.2021

riskit liittyvät näiden aineistojen laatuun, mutta milloin viranomaisen voi todeta, että aineisto on ollut täydellinen?

Suomessa on tehty tarpeettoman tiukkoja tulkintoja eurooppalaisesta säätelystä myös monille tekoälysovelluksille olennaisen tietosuojalainsäädännön (GDPR) yhteydessä: arkaluontoisten henkilöaineistojen käyttö anonymisoituna tai pseudonymisoituna on tehty mahdolliseksi, vaikka riski henkilöllisyyden paljastumisesta aineistoja yhdistämällä on vain teoreettinen.

Kannustamme rohkeuteen ja kokeiluihin. Tekoäly ei ole yhtäkin harppaus, vaan vähittäinen kehityskulku, joka on alkanut jo kauan sitten. Mikäli tekoälyjärjestelmässä nähdään liikaa riskejä ja sen käytöstä luovutaan, monet julkiset ja yksityiset palvelut jäävät toteutumatta, tai niitä toteuttaa ihminen. Tällöin ihmisen asenteet, mielialat ja inhimilliset erehdykset haittaavat juuri niitä yleviä tavoitteita, joita komissio on asettanut johtotähddekseen: tasapuolisuus, luottamus, läpinäkyvyys, ihmisarvo, yksityisyyden suoja jne.

3. Kestävän kehityksen kysymykset

Muistiot mainitsevat ekologisen kestävyuden vain pintapuolisesti. Suomen on mahdollista tuoda osaamista digitalisaation energia-, materiaali- ja kiertotaloushaasteisiin.

4. Suomen on investoitava tutkimukseen ja koulutukseen

Valtioneuvoston selvitys E62/2021 ”Komission tiedonanto eurooppalaisesta lähestymistavasta tekoälyyn” korostaa huippututkimuksen tärkeyttä. **Suomen kilpailuetu on korkealaatuinen tutkimus sekä tekoälyn perusmenetelmistä että sen eettisistä aspekteista ja sovelluskohteista.** Tutkimusta tarvitaan, jotta (1) osaamme kehittää tekoälymenetelmiä itse ja (2) saadaan asiantuntemus kasautumaan Suomeen ja osaamme soveltaa tekoälymenetelmiä sellaisella tavalla, joka tuo kilpailuetua, sen sijaan että ostamme asiantuntemusta USA:sta ja Kiinasta. Näin voimme sekä kehittää että soveltaa toimivia menetelmiä itse, sen sijaan että vain seuraamme mitä muut tekevät – maallemme ei synny kilpailuetua siitä, että teemme samaa kuin muut. **Tutkimukseen on ohjattava lisäresursseja esimerkiksi kansallisesta elpymis- ja palautumissuunnitelmasta.**

Tekoäly ja digitalisaatio muuttavat työelämää. Lähes kaikki työntekijät toimivat tulevaisuudessa tietokoneen tai robotin rinnalla, joten heidän on ymmärrettävä koneen toimintaa vähintäänkin pintapuolisesti, ja lisäksi korkeakoulutetun työvoiman kysyntä jatkaa kasvuaan. Ihmisten osaamisesta on huolehdittava myös jotta eurooppalaisten arvojen mukaiset teknologiaratkaisut menestyvät. **Korkeakouluilla on oltava resursseja ja joustavuutta tutkintojen sisällöissä ja määrissä kansallisen kilpailukyvyn kannalta kriittisimmillä aloilla.**

14.6.2021

Tutkimuspalveluiden johtaja
Ella Bingham (TkT, tietojenkäsittelytieteen dosentti)
Aalto-yliopisto
ella.bingham@aalto.fi
puh. 050 384 1501